

BALIKESİR SINDIRGI (ŞAHİNKAYA KÖYÜ) POMAK (PEŞKİR) DOKUMALARI

Mehmet Ali EROĞLU¹

ÖZET

Bu çalışma günümüzde Balkanlar (özellikle Bulgaristan) ve Anadolu topraklarında yaşayan Pomaklar diye tabir edilen etnik bir topluluğun dokuma kültürüne ilişkin saha incelenmesine dayalı olarak yapılmıştır. 2007 -2009 yılları arasında Bulgaristan-Türk yerleşim yerlerine gidilerek, Türklerin zorunlu Bulgarlaştırılması sürecinde kaybolmak üzere olan El Sanatları ve dokuma örneklerinin tespit edilmesine yönelik olarak üç yıllık bir alan ve saha çalışması yapılmıştır. Çalışmanın alt bölümü olarak da Bulgaristan'dan Anadolu'ya gelen, günümüzde Sındırgı ilçesi Şahinkaya (Pomak) köyünde yaşayan Pomakların dokuma örnekleri incelenmiş, tespit edilen örnekler kendi aralarında gruplandırılarak, 10 tane önlük (peşkir) dokuma teknik, desen ve kompozisyon özellikleri açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pomak, dokuma, peşkir (önlük), Bulgaristan

Eroğlu, Mehmet Ali. "Balıkesir Sındırgı (Şahinkaya Köyü) Pomak (Peşkir) Dokumaları". *idil* 4.18 (2015): 185-204.

Eroğlu, M.A. (2015). Balıkesir Sındırgı (Şahinkaya Köyü) Pomak (Peşkir) Dokumaları. *idil*, 4 (18), s.185-204.

¹ Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, m-ali-eroglu(at)hotmail.com

BALIKESİR SINDIRGI (SAHINKAYA VILLAGE)

THE POMAK WEAVING

ABSTRACT

This study is formed on the basis of the field investigation related to weaving culture of an ethnic community, the so called Pomak, living today in Anatolian and Balkans (particularly Bulgaria). Between the years 2007-2009, three-year field and area study was conducted by visiting Turk's and Bulgarian's settlement areas, for determining the handicraft and fabric samples being disappeared during the times when Turks were forced to the bulgarization. In the lower part of this study, the swatches of Pomaks who come from Bulgaria and live today in Anatolia, more precisely in the village of Şahinkaya (Pomak Village) of the district Sındırgı, are examined; the established examples are classified among themselves and ten pieces of apron (peşkir) are studied in the terms of weaving technique, design and composition characteristics.

Keywords: Pomak, weaving, napkins (apron), Bulgaria

GİRİŞ

Şahinkayaköyü, Balıkesir ilinin Sındırgı ilçesine bağlı küçük ve dağlık bir köydür. Balıkesir iline 84 km, Sındırgı ilçesine 21 km uzaklıktadır. Köyün ismi köyü çevreleyen yüksek dağlardan gelmektedir. Köy dağlık olduğu için geçimini hayvancılık, tarım ve orman ürünlerinden sağlamaktadır.

Köyün tarihi, gelenek ve görenekları hakkında yazılı bir belgeye rastlanmamıştır. Pomaklar 1910 yılında Bulgaristan'dan göç etmiş ve bir kısmı Manisa'nın Demirci ilçesine diğerk kısmı da Balıkesir ili Sındırgı ilçesi Şahinkaya köyüne yerleşmişlerdir. Köyün kendi aralarında konuştuğı ayrı bir dili (Bulgarca-Pomakça) vardır. Pomaklar Balkanlar'da, Batı Trakya'da Makedonya'da ve kısmen Anadolu topraklarında yaşayan, bazı kaynaklara göre Türk kökenli bazı kaynaklara göre Slav kökenli halklar olarak kabul edilmektedir.

Bu halkların bir kısmı zamanla çeşitli sebeplerle Anadolu'daki muhtelif yerlere yerleşmiş kendi aralarında Bulgarca-Yugoslavca konuşan Müslüman Bulgarlar ya da Bulgar Türkleri olarak bilinmektedir.

2007-2009 yılları arasında Bulgaristan-Türk yerleşim yerlerine gidilerek Türklerin zorunlu olarak Bulgarlaştırılması sürecinde kaybolmak üzere olan el sanatları ürünlerini, dokuma örneklerinin tespit edilmesine yönelik üç yıllık bir alan ve saha çalışması yapılmıştır. Araştırmanın bir bölümünde Bulgaristan Türklerinin el sanatları bir bölümünde ise Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen vatandaşların Bulgaristan'daki sanat ve kültürünün Anadolu'daki yansımalarına yönelik çalışmalarda bulunulmuştur.

Bu bağlamda Türkiye'nin farklı yerlerinde ikamet eden Bulgaristan kökenli Türk vatandaşlarının El Sanatları örnekleri kısmi olarak incelenmiştir. Araştırma kapsamında literatürde Pomaklar diye tabir edilen Anadolu'nun farklı yerleşim yerlerinde ikamet eden Pomaklar ve Pomak dokumalarına ilişkin araştırma yapılmıştır. Balıkesir ili Sındırgı ilçesi Şahinkaya köyüne gidilerek dokuma örneklerine ilişkin veriler toplanmış ve toplanan örnekler kendi aralarında gruplanarak bu çalışmada on adet önlük (Peşkir) dokuması incelenmiştir. Bu örneklerin Anadolu dokuma örnekleriyle teknik malzeme ve diğerk konularda kısmi benzerliklerin olduğu gözlenmiştir.

Balkanlardaki Osmanlı ve Türk varlığının izlerini yansıtan Pomak dokumalarının teknik, desen, kompozisyon ve diğerk özelliklerinin incelenmesi gelecek kuşaklara aktarılması bu çalışmanın amacını teşkil eder.

Konuyla ilgili olarak Balıkesir ili Sındırgı İlçesi Şahinkaya köyüne gidilerek saha araştırması yapılmış, karşılıklı görüşme ve röportajlar yapılarak örnekler dijital ortama aktarılmıştır.

Bu çalışma Pomak dokuma örneklerinden peşkir dokumaları ve Sındırgı ilçesi Şahinkaya köyü ile sınırlandırılmıştır.

1.POMAKLAR HAKKINDA BİLGİ

Pomaklar Osmanlı ordusu için vazgeçilmez unsurların başında gelmektedir. Voynuk örgütü denilen ve yeniçerilerin yardımcısı anlamına gelebilecek bir görev içinde bulunmuşlardır. Bu görevleri neticesinde ordunun bir parçası ve Türklerle iyi ilişkiler içerisinde olmuşlardır. Türklerle olan yakın ilişkiler zamanla Pomakları Müslümanlıkla tanıştırmıştır.

Osmanlı imparatorluğu toprak kaybetmeye başladığında birçok kültürel ve geleneksel değerlerini balkanlarda bırakmak zorunda kalmıştır. Bu değerlerden bir tanesi de balkan topraklarında ve özellikle Bulgaristan'da kalan pomaklardır.

Pomakların kökenleri hakkında bilim insanları arasında farklı görüş ayrılıkları olsa da Pomakları Osmanlı İmparatorlugunu hizmetinde görev alan yardımcı sınıf olarak görmek ve Osmanlının balkanlarda bıraktığı etnik değerlerin bir parçası olarak görmek daha uygun bir tanımlama olacaktır.

1.1 Pomakların Tarihçesi ve Kökenleri

Pomakların yaşadığı coğrafyalar ve tarihçesi hakkında çok çeşitli yazılar ve görüşler bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda Hristiyan oldukları bazı kaynaklarda Türklerle tanışmalarıyla birlikte Müslüman olduğu vb. konularda görüşler vardır.

“Pomak tabiri ilk defa 1839 yılında Kuzey Bulgaristan’da araştırma yapan AmiBoué tarafından kullanılmış Pomakların Müslüman Bulgarlar olduğunu iddia eden Kanitz’e göre Pomaci (Pomatsi/Pomak) terimi, pomoçi (yardım etmek) fiilinden türetilmişti ve “Türklerin yardımcısı” anlamına geliyordu” (Koyuncu, 2013, s:142).

Balkan coğrafyasında birçok ülkede varlığı kabul görmüş olan pomakları farklı ülkeler kendi vatandaşları olduğunu fikrini savunmaktadırlar. Bulgarlar Bulgar oldukları, Yunanlılar ise Yunan olduklarını hatta balkanlarda yaşayan küçük slav bir grup olduklarını idda edilmektedirler.

Ancak Pomaklar kendilerinin Türk olduklarını söylemektedirler. Pomak Türkleri, XI. asırda anayurtları Orta Asya'yı terk ederek, Ukrayna ve Romanya

üzerinden Bulgaristan'a gelen Kuman-Kıpçak Türklerinin torunları olan Pomaklar ilk olarak Bulgaristan'ın Tuna Boyu ve Dobruca bölgelerine, daha sonra güneye inerek Rodoplar ve Makedonya'nın doğu kesimlerine yerleşmişlerdir (Nuri, 2013).

Pomakların kökenleri konusunda birçok araştırmalar yapılmış ve araştırmacılar konuyla ilgili çeşitli arşiv belgelerini incelemişlerdir. İngilizlerin yaptığı arşiv incelemelerinde Pomakların XI. Yüzyılda Balkan topraklarına geldiği ve zamanla müslümanlığı benimsedikleri ve buradaki halklarla kaynaştığı tezi savunulmuştur.

Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisinde Pomaklarla ilgili yayınlanan Aşkın Koyuncu'nun Balkan Savaşları Sırasında Pomakların Zorla Tanassur Edilmesi adlı makalesinde ise; Pomaklar Bulgarcanın bir lehçesi ile konuşan Müslüman bir halk olduğunu, Osmanlı döneminde 15. yüzyıl ortalarından 18. yüzyılın il yarısına kadar olan uzun bir süreçte gönüllü olarak Müslüman oldukları hakkında görüş ileri sürülmektedir.

Farklı dönemlerde zorla yerlerinden yurtlarından sürülen Pomaklar üzerinde Hristiyanlaştırma ve etnik kimliklerini unutturma çabası içerisinde olunmuştur. Osmanlı Rus Savaşları, Balkan Savaşları ve Cumhuriyet dönemine kadar bu girişimlerin devam ettiği gözlenmektedir. Özellikle Balkan Savaşları Pomakların hristiyanlaşmasında hızlı bir zemin oluşturmuştur. Hristiyanlaşma sürecinde kiliselerin etkinliğide azımsanmayacak ölçüdedir

Osmanlılar döneminde Pomak halkların tarihçesine bakıldığında 1362'de Pomakların yaşadığı bölgelere; Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Yörük aşiretlerini alıp bu bölgeye yerleştirdikleri ve bu tarihten sonra Yörük kültürü ve Müslümanlıkla tanıştırılan bir Pomak kültürünün oluşturulduğundan bahsedilmektedir (<http://www.zeybekoloji.com/genel/pomaklar-kimdir-tarihcesi-t3117.html>).

1.2 Pomakların Dünyadaki Yerleşim Alanları

Pomakların dünyadaki izlerine bakıldığında en belirgin adresleri olarak Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Osmanlı'nın son döneminden sonra Türkiye olarak kabul edilebilir.

Balkan topraklarının büyük bir bölümünde kimliğini kaybetmiş Pomaklar ve Pomak kültürünün varlığında inkâr edilemeyecek bir gerçek olarak kabul edilmelidir.

Balkan Savaşları ve özellikle Osmanlı-Rus savaşıyla birlikte Balkan coğrafyasının yeniden şekillendirilme faaliyetleri sonunda sınır değişiklikleri,

Balkanlarda kurulan yeni ülkeler, çizilen yeni haritalar ve Bulgar Devleti'nin kuruluşuyla birlikte Pomakların farklı ülkelere ve Anadolu'ya göçü başlamıştır.

1.3 Pomakların Türkiye'deki Yerleşim Alanları ve Pomakların Anadolu'ya Göçü

Pomakların tarihine bakıldığında acı, gözyaşı ve çile bol miktarda gözlenmektedir. Ne Avrupalı ne Balkan bu ikisinin arasında sürekli göçe zorlanan yaşadıkları yerde kabul görmemiş, kimine göre dört balkan ülkesinde halkları olan Slav topluluk, kimine göre Bulgarca konuşan Müslüman Bulgarlar olarak bilinmektedir.

Fakat şu bir gerçektir ki Pomaklar Balkan ülkelerinde ve Türkiye'de bazı yerleşim yerlerinde yaşamakta olan topluluklar olarak kabul edilebilir. Bu topluluğun kaderi literatürde 93 Harbi diye bilinen Osmanlı-Rus savaşı ve Balkan Savaşlarıyla büyük ölçüde şekillenmiştir.

Bu savaşla birlikte Pomakların Anadolu'ya zorunlu göç süreçleri de hem başlamış hemde hızlanmıştır.

1912/13 Balkan Savaşlarını İzleyen Göçlerle birlikte birçok Pomak köyü yakılıp yıkılmış ve Balkanlar başta olmak üzere bazı Avrupa ülkelerine ve Anadolu'ya Pomak göçü devam etmiştir. Konuyla ilgili olarak Şahinkaya köylülerin köyün en yaşlısı 95 yaşındaki Emine Karataş'tan alınan sözlü bilgiler de zorunlu göçün ve Balkanlardaki Pomak katliamının ne derece büyük ve acımasız olduğunu açık bir göstergesidir.

Türkiye'ye göç eden Pomaklar ise genellikle ülkenin batısında yaşamaktadırlar. Edirne, Çanakkale, Tekirdağ, Kırklareli, İzmir, Manisa ve Balıkesir illeri birçok Pomak yerleşimine ev sahipliği yapmaktadır.

Ayrıca Eskişehir, Konya, Afyon ve Samsun'da da göreceli olarak az sayıda Pomak yerleşimleri mevcuttur (<http://www.pomak.eu/tr/content/pomaklar-kimdir>).

Pomakların Türkiye'deki Yerleşim Alanları		
1	Balıkesir	Gönen(Sarıköy), Manyas (Merkez, Darıca, Şevketiye), Sındırgı (Şahinkaya)
2	Bursa	İnegöl (Merkez), Bursa, Karacabey, Gönen, Manyas
3	Çanakkale	Biga (Merkez), Yenice(Merkez),Çan
4	Edirne	Merkez (Merkez), İpsala (İbriktepe), Keşan (Merkez), Uzunköprü (Merkez, Çöpköy)

5	İstanbul	Beykoz (Merkez), Çatalca (Merkez), Silivri (Merkez)
6	İzmir	Bayındır (Çırpı), Kemalpaşa (Merkez)
7	Kırklareli	Merkez (Üsküp), Babaeski (Merkez), Demirköy (Merkez, İğneada), Lüleburgaz (Merkez), Pehlivan köyü
8	Samsun	Havza (Merkez, Çakıralan) Bafra
9	Tekirdağ	Merkez(Banarlı, Barbaros, İncik), Malkara (Merkez)
10	Afyon	Sandıklı (Reşadiye köyü)
Kütahya, Samsun, Muğla illerinde de az da olsa Pomak yerleşim yerlerinden bahsedilebilir.		
Bu tablo oluşturulurken http://www.zeybekoloji.com/genel/pomaklar-kimdir-tarihcesi-t3117.html - http://pomaknews.com/?p=4543 ve Şahinkaya köy halkının verdiği bilgiler ve üç yıllık Bulgaristan saha araştırması sonucu tespit edilen verilerden yararlanılmıştır.		

2. ŞAHİNKAYA KÖYÜ POMAK DOKUMALARI

Yapılan görüşmelerde köyün en yaşlı bireylerinden, şimdi 95 yaşında olan Emine Karataş ve Ayşe Karataş, 1910 yılında Bulgaristan'ın Polovdiv kasabasına bağlı Kasak köyünden, ailenin bir bölümünün Şahinkaya köyüne, bir bölümünde Manisa'nın Demirci ilçesine bağlı Bardakçı köyüne yerleştiklerini ifade etmişlerdir.

Şahinkaya köyünde günümüzde dokuma faaliyetleri yok denecek kadar azdır. Araştırma kapsamında önlük, torba ve kilim örneklerine rastlanmış olup bu çalışmada sadece önlük dokumaları kullanılmıştır. Araştırmanın amacı itibarıyla Balkanlardaki ve özellikle Bulgaristan'daki Pomak kültürü ve bu kültürün dokumalara yansıyor yansımadağı, Anadolu dokuma kültürüyle sentezlenip sentezlenmediği üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında iki farklı tarihte köye gidilip karşılıklı görüşmeler yapılarak örnekler desen, renk, kompozisyon ve hammadde bakımından incelenmiştir. Kaynak kişilerin verdiği bilgiler ve inceleme sonuçları analiz tablosunda verilmiştir.

Genel olarak köydeki dokuma örneklerine bakıldığında eski örneklerin hammadde yönünden kıl ve yün malzeme kullanımının yaygın olduğu fakat günümüzde sentetik ipliklerin sıklıkla kullanıldığı gözlenmektedir. Yine aynı şekilde 1950 -1960'lı yıllardan önceki dokuma örneklerinde özellikle balkan dokuma kültürünü yansıtır

desenlemelerin olduğu, günümüzde ise sade, çizgili kareli ve belli bir anlamı ifade etmeyen desen ve motif kullanımı dikkat çekmektedir.

Konuyla ilgili olarak benzer bir çalışma Gazi Üniversitesi öğretim üyesi Fatma Nur Başaran tarafından Çanakkale İli Biga İlçesindeki Pomak El Dokumaları konulu makale Erdem Dergisi Halı Özel Sayısı -I 10.Cilt 28.sayıda yayınlanmış olup tespit edilen bu değerlendirmenin bir benzeri görülmektedir.

Günümüzde Pomak el dokumalarında kıl malzeme kullanımının tamamen yok olduğunu ve sentetik iplik kullanımının oldukça yaygın olduğu görülmektedir. İncelenen örnekler bakıldığında desenli veya desensiz olarak dokunan Pomak dokumalarında geometrik formların sıklıkla kullanıldığı, dokuma boyunca ilerleyen yatay kalınlı inceli bant kullanımı dikkat çekmektedir.

Özellikle son dönem dokumalarında desen, motif uygulamasından tamamen vazgeçildiği desensiz ince çizgili ve çok renkli bir kompozisyon düzenini tespit edilmiştir.

Şahinkaya önlük dokumalarında kırmızı rengin genellikle tüm örneklerde zemin rengi olarak kullanılması ve desen ipliklerinde son zamanlarda sıklıkla sentetik iplikler ve turuncu, pembe renk hâkimliği söz konusudur. Bu çok renkliliğin kaynağını ve izlerini başta Bulgaristan, Balkanlar ve Pomak dokuma kültüründe görmek mümkündür.

Kaynak kişilere dokumalarında desen, renk ve malzeme seçiminde dikkat ettiği hususlara ilişkin sorulduğunda alınan verilen cevap şu şekildedir;

“Dokuma bizim atalarımızdan kalan kültürümüzün son temsilcileridir. Eski dokumalarımızda bu değerleri korumamıza rağmen gençler ilgili değildir ve bu kültürler yok olmaktadır.”

1990’lı yıllardan sonra köyden şehre ciddi bir göç yaşandığını ve sadece köyde yaşlıların kaldığı bilgisi aktarılmıştır. Bu ve benzeri gelişmelerle birlikte dokumacılık neredeyse bitmiş durumdadır.

Kaynak kişilerin;

“Önlük dokumalarının genellikle sürekli kullanımdan kaynaklı çok çabuk yıpranıyor, sürekli suyla temas ettiği için hemen çürüyor bu yüzden az motifli ve sentetik ip kullanıyoruz” şeklinde açıklamaları olmuştur. Tespit edilen örnekler hatıra amaçlı sandıklarda saklanmaktadır.

3.ŞAHİNKAYA KÖYÜ POMAK DOKUMALARI ANALİZ TABLOSU

Tablo No: 1			
DOKUMANIN TÜRÜ:	Kilim		
DOKUMANIN	İL	İLÇE	KÖY
BULUNDUĞU YER:	Balıkesir	Sındırgı	Şahinkaya
DOKUNDUĞU TARİH : 1967			
DOKUMANIN İŞLEVİ : Önlük - Peştamal			
KULL. HAMMADDE:	Çözüğü:	Desen ipliği	
	Pamuk	Yün-Orlon	
BOYUTLARI (cm):	EN: 80	BOY:130	
KAYNAK KİŞİ: Emine Karataş			
KULLANILAN RENKLER:			
Desende : Turuncu, Pembe, Mavi, Yeşil, Sarı, Beyaz, Siyah			
Zeminde: Kırmızı,			
KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ			
Genellikle balkan dokumalarında görülen yatay kalınlı inceli bantlardan oluşan kompozisyon düzlemi bu dokuma örneğinde de karşımıza çıkmaktadır. Dokuma yüzeyinde beş adet yatay bant ve bu bantların içinde baklava biçimini andıran iç içe geçmiş geometrik süsleme ve kenarlarında V lidenilen süsleme ve ince şeritlerden oluşturulmuş yüzey süslemesi görülmektedir.			

Örnek No: 1

Tablo No:2			
DOKUMANIN TÜRÜ:	Kilim-Zili		
DOKUMANIN	İL	İLÇE	KÖY
BULUNDUĞU YER:	Balıkesir	Sındırgı	Şahinkaya
DOKUNDUĞU TARİH : 1930			
DOKUMANIN İŞLEVİ : Önlük - Peştamal			
KULL.HAMMADD E:	Çözüğü:	Desen ipliği	
	Pamuk	Yün	
BOYUTLARI (cm):	EN: 90	BOY:133	
KAYNAK KİŞİ: Ayşe Karataş			
KULLANILAN RENKLER:			
Desende : Turuncu, Pembe, Kırmızı, Turuncu, Mavi			
Zeminde: Krem			
KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ			
Belli bir desen ve kompozisyon özelliğinin olmadığı bu dokuma örneği fazla kullanımdan kaynaklı yer yer yıpranmalar ve çürümeler gözlenmektedir. Çürümüş olan yer farklı bir kumaş parçasıyla tamir edilmeye çalışılmıştır. Desenleme özelliği olarak tüm yüzeyde 2-1 atlamalı zili tekniği ile kare formunda motif özelliği olmayan bir desen ve süsleme uygulaması görülmektedir.			

Örnek No: 2

Tablo No:3			
DOKUMANIN TÜRÜ:	Kilim		
DOKUMANIN	İL	İLÇE	KÖY
BULUNDUĞU YER:	Balıkesir	Sındırgı	Şahinkaya
DOKUNDUĞU TARİH : 1970			
DOKUMANIN İŞLEVİ : Önlük - Peştamal			
KULL. HAMMADDE:	Çözüğü:	Desen ipliği	
	Pamuk	Yün-Orlon	
BOYUTLARI (cm):	EN: 85	BOY:100	
KAYNAK KİŞİ: Ayşe Karataş			
KULLANILAN RENKLER:			
Desende : Turuncu, Pembe, Mavi, Yeşil, Sarı, Beyaz, Siyah			
Zeminde: Kırmızı,			
KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ			
Yüzey boyunca görülen yatay kalınlı inceli bantlardan oluşan kompozisyon düzlemi karşımıza çıkmaktadır.			
Dokuma yüzeyinde beş adet yatay bant ve bu bantların içinde baklava biçimini andıran iç içe geçmiş geometrik süsleme örneği görülmektedir. Bu tarzda desenleme ile dokunmuş önlükörnekleri günümüzde de Bulgaristan folklor giysilerinde sıklıkla görülmektedir.			

Ömek No: 3

Tablo No: 4			
DOKUMANIN TÜRÜ:	Kilim		
DOKUMANIN	İL	İLÇE	KÖY
BULUNDUĞU YER:	Balıkesir	Sındırgı	Şahinkaya
DOKUNDUĞU TARİH : 1967			
DOKUMANIN İŞLEVİ : Önlük - Peştamal			
KULL. HAMMADDE:	Çözüğü:	Desen ipliği	
	Pamuk	Yün-Orlon	
BOYUTLARI (cm):	EN: 95	BOY:110	
KAYNAK KİŞİ: Ayşe Karataş			
KULLANILAN RENKLER:			
Desende : Turuncu, Pembe, Mavi, Yeşil, Sarı, Beyaz, Siyah			
Zeminde: Kırmızı,			
KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ			
Kırmızı zemin rengin hakim olduğu bu dokuma örneğinde inceli kalınlı yatay bantlar ve kalın bantların içerisinde zikzak motifi olarak adlandırılan bir yüzey süslemesi görülmektedir. Pomak dokumalarında farklı motif uygulamaları karşımıza çıkarken önlük olarak kullandıkları dokumalarda genellikle desen ve renk karakteristiği yoktur. Kaynak kişi artan iplerden dokuduğunu ve genellikle motif yapmadığını belirtmiştir.			

Örnek No: 4

Tablo No: 5			
DOKUMANIN TÜRÜ:	Kilim		
DOKUMANIN	İL	İLÇE	KÖY
BULUNDUĞU YER:	Balıkesir	Sındır gı	Şahin kaya
DOKUNDUĞU TARİH : 1970			
DOKUMANIN İŞLEVİ : Önlük - Peştamal			
KULL.HAMMAD DE:	Çözüğü:	Desen ipliği	
	Yün	Yün	
BOYUTLARI (cm):	EN: 80	BOY:110	
KAYNAK KİŞİ: Emine Karataş			
KULLANILAN RENKLER:			
Desende : Turuncu, Pembe, Mavi			
Zeminde : Kırmızı, Siyah			
KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ			
Yatay ince çizgilerden oluşan dokuma örneği desensiz ve düz kilim olarak dokunmuştur. Bu tarzda olan örneklerin yolluk olarak dokunduğu ve zamanla eskiyen yerlerin kesilerek önlük olarak kullanıldığı gözlenmektedir.			

Örnek No: 5

Tablo No: 6			
DOKUMANIN TÜRÜ:	Kilim		
DOKUMANIN	İL	İLÇE	KÖY
BULUNDUĞU YER:	Balıkesir	Sındırgı	Şahinkaya
DOKUNDUĞU TARİH : 1950			
DOKUMANIN İŞLEVİ : Önlük - Peştamal			
KULL. HAMMADDE:	Çözüğü:	Desen ipliği	
	Yün	Yün-Orlon	
BOYUTLARI (cm):	EN: 77	BOY:100	
KAYNAK KİŞİ: Emine Karataş			
KULLANILAN RENKLER:			
Desende : Turuncu, Pembe, Mavi, Yeşil, Sarı, Beyaz, Siyah			
Zeminde: Kırmızı			
KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ			
Çok kullanıma bağlı olarak yıpranmış olan dokuma örneği diğer örneklerde olduğu gibi kalın-ince yatay bantlardan oluşmaktadır. Renk kullanımı itibarıyla balkan dokuma kültürünün izlerini taşımaktadır. Konuyla ilgili olarak kaynak kişiye günlük kullanım eşyası olarak kullandıkları bu dokuma örneklerinde belli bir desenleme yapmadıklarını fakat kilim ,kuran muhafaza kabı ve diğer dokumalarında desen , renk kullanımında daha seçici olduklarını ifade etmişlerdir.			

Örnek No: 6

Tablo No: 7			
DOKUMANIN TÜRÜ:	Kilim		
DOKUMANIN	İL	İLÇE	KÖY
BULUNDUĞU YER:	Balıkesi r	Sındırgı	Şahinka ya
DOKUNDUĞU TARİH : 1960			
DOKUMANIN İŞLEVİ : Önlük - Peştamal			
KULL. HAMMADDE :	Çözüğü:	Desen ipliği	
	Pamuk	Yün-Orlon	
BOYUTLARI (cm):	EN: 90	BOY:117	
KAYNAK KİŞİ: Emine Karataş			
KULLANILAN RENKLER:			
Desende : Turuncu, Pembe, Mavi, Yeşil, Sarı, Beyaz, Siyah			
Zeminde: Kırmızı,			
KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ			
İncelenen bu dokuma örneği önlük olarak dokunmamış olup iki parçanın dikine birleştirilmesi suretiyle oluşturulmuş ve önlük olarak kullanılmaktadır. Desen ve kompozisyon düzlemi bakımından diğer örneklerle benzemekte olup yörede Z'li denilen ve Bulgaristan yöresel kıyafetlerinde sıkça karşılaşılan bir desenleme örneği karşımıza çıkmaktadır.			

Örnek No: 7

Tablo No: 8			
DOKUMANIN TÜRÜ:	Kilim		
DOKUMANIN	İL	İLÇE	KÖY
BULUNDUĞU YER:	Balıke sir	Sındırgı	Şahinkaya
DOKUNDUĞU TARİH : 1967			
DOKUMANIN İŞLEVİ : Önlük - Peştamal(Yolluk)			
KULL. HAMMADDE:	Çözüğü:	Desen ipliği	
	Pamuk	Yün	
BOYUTLARI (cm):	EN: 90	BOY:260	
KAYNAK KİŞİ: Emine Karataş			
KULLANILAN RENKLER:			
Desende : Turuncu, Siyah			
Zeminde: Kırmızı,			
KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ			
Alan çalışmasında görüşülen kaynak kişi Emine Karataş bu dokuma örneğini yolluk kilim olarak dokuduğunu, düğünlerde ve özel günlerde ikiye katlayıp önlük şeklinde beline bağlayarak kullandığını aktarmıştır. Desensiz yatay ince bantlardan oluşan bir dokuma örneğidir.			

Örnek No: 8

Tablo No: 9			
DOKUMANIN TÜRÜ:		Kilim	
DOKUMANIN	İL	İLÇE	KÖY
BULUNDUĞU YER:	Balı kesir	Sındır gı	Şahinkaya
DOKUNDUĞU TARİH : 1950			
DOKUMANIN İŞLEVİ : Önlük - Peştamal			
KULL. HAMMADDE:	Çözg ü:	Desen ipliği	
	Pam uk	Yün	
BOYUTLARI (cm):	EN: 65	BOY:110	
KAYNAK KİŞİ: Emine Karataş			
KULLANILAN RENKLER:			
Desende: Turuncu, Pembe, Mavi, Yeşil, Sarı, Beyaz, Siyah			
Zeminde: Kırmızı,			
KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ			
İncelen en eski örneklerden biridir. Bele bağlanan yerlerde yıpranma olduğu için kumaşla yıpranan yerler tamir edilmiştir. Diğer dokuma örneklerinde görülen motif ve kompozisyon sistemi bu örnekte de karşımıza çıkmaktadır. Kaynak kişi bu tarzda bir desenlemeye dalgalı desen ismini vermiştir.			

Örnek No: 9

Tablo No: 10			
DOKUMANINT ÜRÜ:	Cicim		
DOKUMANIN	İL	İLÇE	KÖY
BULUNDUĞU YER:	Balıkesir	Sındırgı	Şahinkaya
DOKUNDUĞU TARİH : 1960			
DOKUMANIN İŞLEVİ : Önlük - Peştamal			
KULL. HAMMADDE:	Çöz gü:	Desen ipliği	
	Pam uk	Yün	
BOYUTLARI (cm):	EN: 70	BOY:120	
KAYNAK KİŞİ: Emine Karataş			
KULLANILAN RENKLER:			
Desende : Turuncu, Mavi, Beyaz, Siyah			
Zeminde: Kırmızı,			
KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ			
İncelenen tüm örneklerde olduğu gibi kırmızı zemin renginin hakim olduğu bir dokuma örneğidir. Kaynak kişiye bu dokuma örneğinin seccade olup olmadığı konusundaki sorumuza komşusunda benzer bir dokuma örneği gördüğünü üzerindeki desenleri çok beğendiğini ve önlük olarak kullanma amaçlı dokuduğunu ifade etmiştir. Görünüş ve desenleme itibariyle seccade dokumasına benzemekle birlikte dokuyucunun beyanı dikkate alınmıştır.			

Örnek No: 10

SONUÇ

Balkanlar'daki dokuma kültürü, Pomak dokumaları ve Anadolu coğrafyasında yaşayan Pomaklar ve dokumalarının, desen, renk, hammadde ve kompozisyon özelliklerinin incelenmesi amaçlı alan araştırması yapılmış olup elde edilen ve kaynak kişilerin verdiği bilgiler ışığında gerekli değerlendirmeler yapılmıştır.

İncelenen önlük dokumalarında hammadde olarak eski örneklerde kıl, yün, pamuk, son dönem örneklerinde ise yün, pamuk ve sentetik iplik kullanımı dikkat çekmektedir.

Araştırmanın yapıldığı Şahinkaya ilçesinde günümüzde Bulgaristan kökenli ya da Bulgaristan Pomak dokuma kültürünü yansıtır dokuma üretimi yapılmamaktadır. Günümüzde köyde dokuma kültürüne bakıldığında köyün Sındırgı ilçesine yakınlığı sebebiyle Yağcıbedir dokuma desen ve renk karakteristiğini yansıtır dokuma örnekleri gözlenmiştir. Şahinkaya köyünde 6 evde dokuma tezgahı aktif halde ve ticari amaçlı Yağcıbedir dokuması üretimine devam edilmektedir.

Balkanlardan Türkiye'ye gelen Anadolu'da 'Macır-Göçmen' ya da Bulgar göçmenleri diye bilinen halkların yaşadığı bölgelere kendi dokuma kültürlerini getirmişlerdir. Fakat Şahinkakaya köyünün coğrafi koşulları ve iş sahasının azlığı sebebiyle çevre il ve ilçelere genç nüfus göçü sebebiyle pomak dokuma kültürün gelişmediği bilgisi kaynak kişilerinde verdiği bilgilerle de teyid edilmiştir.

Önlük Dokumalarında az desenli, geometrik ve yatay bant kullanımı gözlenmiştir. Eski tarihli dokumalar daha desenli, günümüzde ise daha sade bir yüzey süslemesi ve motif kullanımı dikkat çekmektedir. Bu desensiz ve sade kullanımın dokumanın günlük hayatta sıklıkla kullanıldığı ve yıpranmanın çok olmasından dolayı desensiz dokumaların tercih edildiği, fakat diğer dokuma ürünlerinde daha karmaşık ve sık motif kullanıldığı kaynak kişiler tarafından beyan edilmiştir.

İncelenen dokuma örneklerinde kaynak kişilerinde verdiği bilgiler ışığında yöreye ait bir desen kompozisyon özelliğine rastlanılmamıştır. Desen motif kullanımında bu tarz dokumalar sık kullanıma bağlı olarak çabuk yıprandığı için sade denilen motifsiz dokuma kullanımının yaygın olduğu ya da bir yerlerden gördükleri desenleri kullandıkları gözlenmiştir.

Dokumalarda uygulanan renkler ise genellikle zeminde kırmızı renk, desende ise Bulgaristan dokularında sıklıkla karşılaşılan turuncu, pembe, mavi, yeşil, sarı, beyaz, siyah renk kullanımı gözlenmiştir.

Dokuma tekniği olarak; önlük dokumalarının genelinde kilim dokuma tekniği, bazı yüzeylerde ise kısmi olarak cicim ve zili dokuma tekniklerinin uygulandığı tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

Başaran, Fatma Nur. "Çanakkale İli Biga İlçesindeki Pomak El Dokumaları." *Erdem Dergisi Halı Özel Sayısı* 10.28 (1995).

Koyuncu, Aşkın. "Balkan Savaşları sırasında Pomakların zorla tanassur edilmesi (1912-1913)." *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM* 33.33 (2013): 139-196.

Nuri, Celal. "Bulgar ve Pomak". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 53.2 (2013): S.421

<http://www.pomak.eu/tr/content/pomaklar-kimdir> <http://www.zeybekoloji.com/genel/pomaklar-kimdir-tarihcesi-t3117.html>>

Kaynak Kişiler

1- Adı Soyadı : Emine KARATAŞ
Doğum Yeri-Yılı : 95 yaşında
Cinsiyeti : Bayan
Öğrenim Durumu : Tahsili yok
Mesleği : Çiftçi
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.08.2011

2- Adı Soyadı : Ayşe KARATAŞ
Doğum Yeri-Yılı : 75 yaşında
Cinsiyeti : Bayan
Öğrenim Durumu : Tahsili yok
Mesleği : Çiftçi
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 17.08.2011

3- Adı Soyadı : A.Emin ATASOY
Doğum Yeri-Yılı : 78 yaşında
Cinsiyeti : Bay
Öğrenim Durumu : Üniversite Mezunu
Mesleği : Emekli Öğr.
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 17.08.2011